

Brenzovics Marianna

HasadásKalligram Kiadó
Budapest, 2015

Demus Zsófia

VORDASHORI ÖNÉRTELMEZÉSEK

Kilátás, *Darabolás* és most *Hasadás* – Brenzovics Marianna új, 2015-ben megjelent kötete önértelmezések sorozatát mutatja be. Az év utolsó napjába sűrített elbeszélésfolyama a regény műfaji sajátosságait mutatja, ez azonban túlságosan szűk kategória e mű meghatározásához, de akár Brenzovics korábbi műveihez is. A *Hasadás* egyfajta megváltástörténet, de a fogalom legtágabb értelmében, ugyanis az elbeszélésben „a megváltás rendre elmarad” (10). Őt – bár egy lehetséges olvasatban csak egy – szereplő történeteibe ágyazott értelmezéseket olvashatunk a teljes élet felé való törekvésről, a céltalanságról, a megváltásról, melyek egyik kulcskérdése: „miért vagyok önmagam, menthetetlenül?” (11)

„Rom, katafalk, kagylótenyészet” – Gottfried Benn *Regressív* című művének ezen sorával kezdődik a kötet, mely mottónak talán túl metaforikus, azonban meghatározó a kötetre nézve. Az az expresszionizmus, amelyet Benn képvisel, a Brenzovics által teremtett töredékes jelleggel érdekes elegyet alkot. A Benn versében jelen lévő regresszív mozgás, amely a halál felé halad, párhuzamba állítható a *Hasadás* azon regresszív mozgásával, amely szerint a halál megmenti az embert – a kérdés inkább csak az, hogy mitől.

A kötet szerkezeti felépítése – az előző kötetekéhez hasonlóan – meglehetősen tudatos, ahogy a címválasztás is a szerző korábbi műveihez igazodva: metaforikus. A *Hasadás* hatszor öt részből áll, melyeket

számok tagolnak. Egy-egy szám egy-egy személyhez köthető, mely sorozat hatszor ismétlődik meg, ugyanabban a sorrendben. Ez a spirálszerű elrendezés vagy körkörösség egy szellős, erősen tagolt szerkezettel párosul, amely formailag is jól látható, így a sorok között is jelen van a hasadás. A körkörösség azonban nemcsak szerkezetileg uralja a művet, hanem bizonyos értelemben bezárja a karaktereket is, ami fakadhat személyes problémákból vagy pusztán a körülményekből: „Ez egy kör, amelyből nem tudok kilépni” (16).

A hasadás természetesen nemcsak a szerkezetben keresendő, hanem az öt karakter személyiségében, amely már-már skizoid, ugyanis nem teljesen egyértelmű, hogy ténylegesen öt személyről vagy egy személy öt identitásáról esik szó. A szereplők közös gyermekora, közös élete, valamint az, hogy egy lakásban élnek, még jobban taszítja őket egymástól, miközben keresik a másikban a lehetőséget, vagy olykor csak egy kiegészítőt önmagukhoz. Ehhez járul hozzá Vordashor, e toxikus vidék, melyet generációk fertőznek meg: „én vagyok a hibás, mert nem magamból, hanem anyámból jöttem, anyám a hibás, mert nem magából való”. (23)

Szeléné (1.), Szilveszter (2.), Wolf (3.), Nanna (4.) és Komi (5.) az elbeszélés karakterei, mind összetett személyiségek, van bennük valami alantas és egyfajta fennkölttség is, mely nem evilági. Persze ezek az attitűdök át- meg átcserélődnek, formálódnak vagy éppen meghasadnak. Ahogy Komi fogalmaz: „Ívesen szarom le, kik irányítják, illetve nem irányítják ezt a csonttal, hússal, inakkal, belekkel, vérrel, vízzel teli érzelgős, önző bőrzsákot, ezt a sérülékeny, véges biorendszert” (37). Az öt szereplő nagyon is reális vonásokból lett összegyúrva, számtalan jellem, karakter, tulajdonság, de akár nemzetiség vagy egy-egy érzés, hangulat megtalálható bennük. A szépség, az ösztönlény, a torzó, a lelkes, a bamba, a kisebbségi, a vágyak foglya, a csódtömeg, a lélekevő, az anarchista, a mutáns és a gettólakó – hogy csak néhányat említsék. A kilátástalanság, elveszettség mindnek része, melyben az élet maga a megoldatlan feladat, de az egyetlen választás is. Tulajdonképpen az egyetlen, ami adott és innentől csak rajtuk múlik, hogy mit kezdenek vele. Nincs család, nincsenek gyermekek, csak az individuum kap jelentőséget, ami ebben az esetben egyedi értelmezést nyer. Az öt szereplő kapcsolata különleges, egyfajta belső összhang is felfedezhető ezekben a meglehetősen különböző karakterekben. Talán ez az egyik hibája is a könyvnek: nem könnyű eldönteni, hogy tudatos bizonytalanságról van-e szó vagy szándékos megoldásról. Ez a bizonytalanság Szeléné

karakterében érződik leginkább: „A legfurcsább, hogy láttam a könnytől összemaszatolt arcom, furcsa, hogy láttam a saját arcom, pedig nem is fűgött fölöttem tükör” (75).

A szereplőknek személyes hangjuk van, és mindegyiknél érezhető a szavak súlya, a szavakkal való játék, melyre Brenzovics külön nagy hangsúlyt fektet. Prózasztílusára jellemző a túlzott főnévhasználat, sokszor evidens kapcsolat nélkül, talán a szavak közötti hierarchiára utalva. Ez legtöbbször a felsorolásláncokban érezhető, azonban sohasem biztos, melyik szó áll e hierarchia csúcán, ha létezik ilyen egyáltalán. Fontos lehet, hogy a tér és az idő kifejezésére mutató szavak kiemelkednek a többi főnév közül, nyomatékosítva ezzel a körülményeket. Szilveszter van, az év utolsó napja, az egyik szereplő névnapja, mely nem csak számára lehet fontos.

Az idővel való szembesülés (az utolsó napon) valami új kezdete, vagy pontosan ugyanennek a napnak a folytatása, monoton zúgása, folyamatos újbóli eljövetele: „Mindennek van ideje, a behatolásnak, befogadásnak és az elszakadásnak is” (80). A regény végig ennek a napnak a történéseit, múltba révedéseit vagy jövőbeni elképzeléseit meséli el, melyek Vordashorban játszódnak, ahogy a szereplők múltjának helyszíne is a vordashori gyermekotthon vagy bentlakásos iskola: „Az a jó Vordashoron, hogy soha nem az történik, amire vársz” (45). A regény többféle módszert alkalmaz a táj által behatárolt szereplők bemutatására, mint például az álom- vagy filmszerű jelenetek, emlékképek felsorakoztatását. Erre „formailag” azért van szükség, mert egy nap eseményeibe sűríti a történéseket. Más szempontból az álom itt egy felszabadító érzés, amely törli a hétköznapok mocskát, azonban ebben a történetben még az álmodozás felszabadító érzésével együtt sem elég élők, de nem is elég halottak az emberek („Egész eddigi életem örülden egyhangú volt, nem vagyok elég élő, nem vagyok elég halott” [11]).

Ehhez kapcsolódik, hogy a főnevek felsorakoztatásánál sokszor találkozunk a zombi, mutáns, lidérc, bestia szavakkal, melyek jelzik, hogy itt nem válhatnak soha teljes értékű emberekké, ott szűkül bennük a szörny, valami nem egészen evilági. Itt jelenik meg a történet egyfajta misztikus vonala, ezzel a soha véget nem érő nappal együtt. Hogy erre a következtetésre jussanak, a szereplők határait feszegetik, nagyon is emberi cselekedetekkel, asszociatív állapotkereséssel, amihez szintén a szavak halmozása társul. Különböző érzéseket hajszolnak, és ehhez különböző „ajzószereket” használnak, melyek kizökkentik őket a világ monotonitásából: alkohol, szex, drogok, pornó vagy akár Isten.

És így jutunk el a vordashori önértelmezésekhez: „Nincs valós metamorfózis, csak álruhát öltesz, azt hiszed, megváltozhatsz, de naturam expelles furca, tamen usque recurret” (71). Isten emlegetése vagy a Biblia idézése csupán ürügy az elfuserált életükkel való szembenézéshez, valami, ami régről, az iskolából maradt, de nem tudnak mit kezdeni vele. Kötelező példabeszédek ezek, melyek segíthetnének a továbblépésben, de csak azoknak, akik hisznek is bennük.

A számokkal ellátott részek, fejezetek egy-egy szereplő benyomásait, impulzusait beszélik el, nincsenek kimondott történések, nincs karakterfejlődés. Utóbbiról egy nap eseményei kapcsán talán nem is beszélhetnénk, leszámítva a múlt képeit. Egy rendkívül erős szerkesztési bravúr, egyben a befogadói elvárásnak való megfelelés lett volna, ha a számokkal ellátott részek nemcsak egymás után, lineárisan olvashatók, hanem az ugyanazzal a számmal ellátott részeket összeolvasva is eljutunk a történet végéhez, persze egy másik stratégiát követve. Azonban talán túlságosan monoton lett volna, ha egyenként tudunk meg mindent egy-egy szereplőről. Így a másik véglethez jutunk, ugyanis némely esetben túl didaktikus az elbeszélés. Habár a részek egybetartoznak, mégis sokszor eldönthetetlen, kire irányul, kivel kapcsolódik össze egy-egy fejezet. Inkább intervenciókról van szó: egymás életébe való belépésekről, közbelépésekről („A vágó itt csapta ketté a jelenetet” [17]).

Mindezek mellett a Hold motívuma gyakran átszövi a jeleneteket, kísértetként követi a szereplőket. A Hold állásai párhuzamba állíthatók a karakterek indulataival, hangulatváltozásaival, de ahogy e motívum az egészet szimbolizálja, úgy valamiképp ők is összetartoznak. Azonban van valami kissé erőltetetten misztifikált, „tripszerű” vonulata az elbeszélésnek: Pilinszky, Ady vagy épp Kaffka Margit mint írózombik megidézésével. Persze a Kozmosz és a Kripta nevű kocsma is árulkodó lehet, vagy némely esetben a Biblia idézése, melyek szintén erősítenek valamilyen nem reális vonzatot.

Érdekes, de kissé elnagyolt és átgondolatlan játék során mutatja be Brenzovics Marianna a személyiségeket, az én elhelyezkedését ebben a világban, mely bemutatás elsősorban a kétségbeesés ábrázolására vállalkozik. A férfi és a nő meghatározó jegyeit is körüljárja az elbeszélés, különbözőségüket hangsúlyozva, de minden próbálkozás kimerül néhány állati cselekedet bemutatásában. A gyermeki androgunitásban megrekedt felnőttkori szexualitás is kiaknázatlan terület marad, bár ettől függetlenül érezni Benn vagy Freud megközelítésmódjának, el-

méleteinek hatását: „A magány éppúgy megélhető a hazug lángolásban, mint a gyermeki androgunitásban, mint a lélek fagyában” (42). Szeléné festő, Szilveszter pedig költő, a verseskötetének címe: *Ha-sa-dás*. Mégsem ismerős e karakterek személyisége, hiszen mindvégig idegenek maradnak az olvasó számára. Persze ez nem felépítésük hibája, lehetne szándékos is, azonban az általuk közvetíteni kívánt értékrend (?) is elvész, és a kötet végére érve olybá tűnhet, hogy nem is volt igazán fontos. Belső vívódásuk egyfajta spleenbe hajló életérzéssel társul: „Háború van, mindig háború. Végül is unom, csupa szakadás” (9).

A Hold szimbóluma, a tükörkép metaforája egyaránt a meghasadt személyiségek lehetséges olvasataként van jelen, és ezek legtöbbször torz képet formálnak – emellett azonban gyakran kifejtetlenül, magyarázat nélkül maradnak. A töredékesség, mely formailag is megmutatkozik, egyfelől megerősíti ezt, másfelől a koncepció hiánya is érzékelhető lesz általa: látható, hogy összetett és fontos, aminek az elmondására kísérlet történik, de a karakterek – talán a rengeteg főnév közt elveszve – nem találták meg a megfelelő szavakat, vagy nem is akarták megtalálni azokat. Igazán érdekessé akkor válik a regény, ha el tudjuk fogadni, hogy ez volt az eredeti célja: ez a kifejezhetetlenség, mert ez a „valami” annyira szörnyű, hogy nem lehet szavakba önteni. Ha az olvasó is képes úgy érezni, hogy „Ide egy hasonlat kellene, de nem kényszerítem magam” (43).